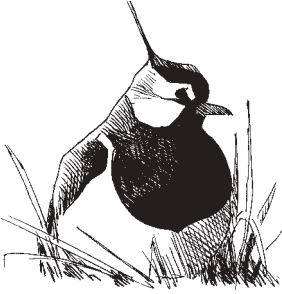

Strandängsinventering

*längs nedre Helgeån i Kristianstads
Vattenrike våren 2003*

En jämförelse med resultatet från 1997 års inventering

MEDDELANDE NR 32 FRÅN NEDRE HELGEÅNS FÅGELSTATION

Monitoring breeding waders and dabbling ducks on the cattle grazed and mowed wet grasslands along the lower reaches of the Ramsar site Helgeå in Kristianstads Vattenrike (south Sweden) spring 2003, compared with a survey from 1997.

HANS CRONERT & THOMAS LINDBLAD

Våtmarksområdet längs de nedre delarna av Helgeån hyser landets största arealer hävdade inlandsstrandängar. Vid den senaste markhävdkarteringen, som utfördes hösten 2002, uppgick hävdarealen till strax över 1600 ha. Drygt två tredjedelar betades medan knappt en tredjedel hävdades genom ängslätter (Ovesson 2003).

Sedan slutet på 1980-talet har en rad åtgärder vidtagits med syftet att bryta den generella tillbakagången på betes- och slätterhävdade strandängsmiljöer och den därmed sammanhängande negativa trenden för flera strandängshäckande vadararter. Insatserna har koordinerats inom verksamheten Kristianstads Vattenrike och ofta genomförts i samverkan med mellan enskilda brukare, Kristianstads kommun och Länsstyrelsen, med ekonomiskt stöd från bland annat Världsnaturfonden WWF. Insatserna har fokuserats på att utöka den hävdade arealen och etablera avsnitt med

”blå bärd” eller längre kontaktzoner mellan strandängen och sjön/ån. De sistnämnda fyller en mycket viktig funktion som födosöksområden för både vadare och änder under hela häckningssäsongen och utgör därigenom en förutsättning för förekomsten av flera vadar- och andarter.

För att följa upp arbetet med strandängarna och få en bild av den strandängshäckande fågelfaunans utveckling, har ängarna inventerats vid flera tillfällen, exempelvis 1990 och 1997 (Cronert och Lindblad 1992, 1997). Enskilda strandängsområden och enskilda arter har dessutom följts genom många olika inventeringar sedan 1950-talet.

Strandängsinventeringen våren 2003 utfördes som en uppföljning av den heltäckande strandängsinventeringen 1997. Den markhävdkartering som utfördes hösten 2002, bedömdes möjliggöra en korrelering av fågelförekomsten med aktuell hävdstatus.

MATERIAL OCH METODER

Inventerade arter och metodik

Inventeringen omfattade 15 arter (7 simänder och 8 vadare), nämligen: bläsand, snatterand, kricka, gräsand, stjärtand, ärta, skedand, strandskata, tofsvipa, kärnsnäppa, brushane, enkelbeckasin, rödspov, storspov och rödbena. Samtliga arter, utom gräsanden, är i varierande utsträckning beroende eller gynnade av bete och/eller slätter.

Arbetet utfördes i huvudsak enligt metoder beskrivna i Biologiska inventeringsnormer, BIN Fåglar (*Statens Naturvårdsverk 1978*). Simänderna inventerades genom parräkning medan vadarna, (utom brushanen) inventerades genom revirkartering. På några lokaler kunde boräkning i viss utsträckning tillämpas på tofsviporna. På lokaler med många rödbenor har totalantalet vägts in i tolkningen, eftersom arten inte är tydligt revirhävande.

För brushanens del räknades förekomsten av hanar vid upprepade tillfällen på kända etablerade spelplatser under de första veckorna i maj. Metoden är osäker, men ger viss fingerisning om antalet häckande honor. Våren 1997 användes en bättre, men avsevärt mer tidsödande metod, nämligen registrering av antalet brushonor som flyger ut på näringssök eller som varnar för ungar vid kvällsbesök. Metodskillnaden gör att siffrorna för brushane 2003 inte är jämförbara med 1997 års siffror.

Enkelbeckasinen är svår att knyta till avgränsade revir eftersom spelet utförs över stora ytor. Dygnsrytmen är också annorlunda jämfört med de andra vadarna och den spelar mest intensivt i gryning och skymning. De flesta inventeringsbesöken har pågått in på förmiddagen, då beckasinerna inte längre spelat maximalt. Revir av enkelbeckasin har därför generellt accepterats vid uttolkningen utifrån en revirindikerande registrering. Vid utvärderingen av övriga revirkarterade arter

Håslövs ängar, flaggskeppet bland Vattenrikets strandängar, med Brudasten i förgrunden och Kristianstads högre byggnader i bakgrunden.

FOTO: SVEN-ERIK
MAGNUSSON

Den för många and- och vadararter viktiga sjökontakten. Före restaureringen växte här hög bladvass och videbuskage. Håslövs ängar.

FOTO: SVEN-ERIK
MAGNUSSON

Fredriksdalsviken, nordöstra delen av Araslövssjön. Restaurerades i början av 1990-talet.

FOTO: HANS CRONERT

krävdes minst två registreringar för att acceptera ett revir, varav minst en med revirindikerande funktion.

Inventeringen koordinerades av Naturvård Kristianstads Vattenrike i samverkan med Nordöstra Skånes Fågelklubb. De fyra största strandängsområdena (Lillöområdet, Håslövs ängar, Hovby ängar och Rinkaby ängar) inventerades av Douglas Sejborg, som arvoderades för uppgiften. Elva områden inventerades på ideell basis av medlemmar i Nordöstra Skånes Fågelklubb. Douglas Sejborg har själv utvärderat sitt inventeringsmaterial, medan utvärderingen av fågelklubbens inventeringsmaterial och den slutliga bedömningen av det totala materialet har utförts av Thomas Lindblad och Hans Cronert. Världsnaturfonden har medfinansierat arbetet.

Geografisk omfattning, tidpunkt och tidsgång för inventering

Vid inventeringen 1997 inventerades i princip alla hävdade strandängar inom det internationellt klassade våtmarksområdet (Ramsar-konventionen) längs nedre delarna av Helgeån. Under inventeringen 2003 fanns det inte möjlighet att få ihop inventerare till samtliga delområden. För årets inventering gjorde vi ett urval av de delområden som inventerades 1997 som, räknat på alla arter, innebar att i genomsnitt 97 % (85-100%)

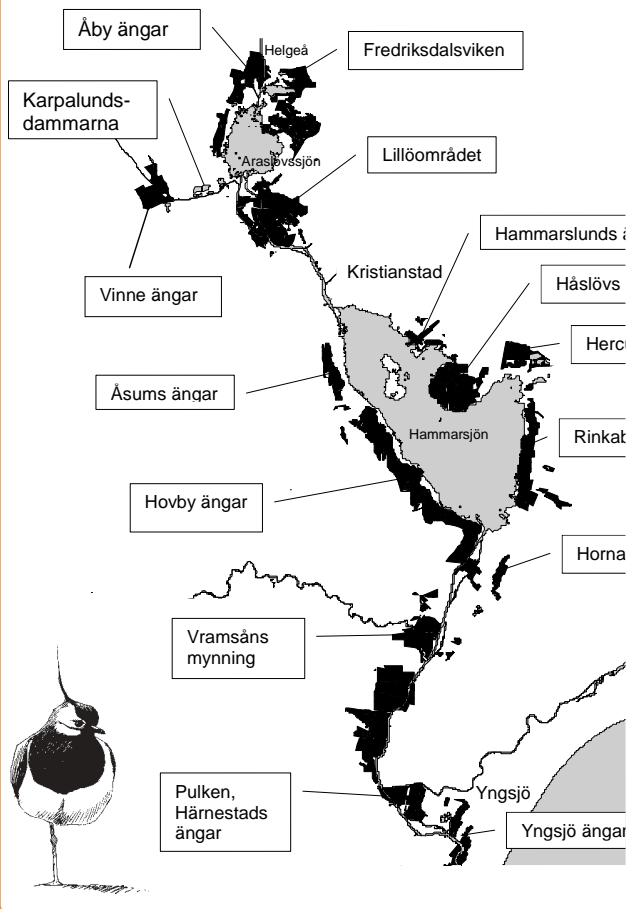
av det inventerade and- och vadarbeståndet från 1997-års inventering täcktes in.

Inventeringen omfattade 15 delområden. Ett nytt område har kommit till, nämligen Hammarlunds ängar, där omfattande strandängsrestaurering utförts under 2002. Följande områden inventerades å andra sidan 1997 men inte 2003: Araslövs ängar, Kavvö, Vista gård, Långängarna, Borrestads ängar och Prästängan. Samtliga delområden som inventerades 2003 redovisas i **figur 1**.

FIGUR 1. BETES- OCH SLÄTTERHÄVDADE STRANDÄNGAR

Betes- och slåtterhävdade strandängar längs nedre Helgeån vilka inventerades 2003.

Cattle grazed and mowed wet grasslands along the lower reaches of Helgeå monitored 2003.

Till besöks- och artkartor använde vi anpassade och bearbetade förstoringar av ekonomiska kartan och ortofotokartan.

Tre till fem inventeringsbesök genomfördes under perioden 12 april - 3 juni. Inventeringarna gjordes främst under morgon-förmiddag eller sen eftermiddag-tidig kväll. Den sammanlagda inventeringstiden uppgick till 171 timmar.

Beskrivning av området – markhävd

Under hösten 2002 utfördes en tredje heltäckande markhävdkartering av strandängarna i våtmarksområdet. Tidigare karteringar utfördes 1989 (*Magnusson et. al 1989*) och 1996 (*Wendt-Rasch och Cronert 1996*). Syftet har varit att följa förändringen av hävdform och hävdintensitet. Det har skett en nästan tioprocentig ökning av hävdarealen under trettonårsperioden. Däremot har andelen välhävdad mark – efter en kraftig ökning mellan 1989 och 1996 – minskat något under 2002. Skillnaden kan, utöver generellt försämrade hävd, bero på skillnader i årsmån mellan olika år, skillnad i bedömning mellan olika karterare samt på tillgång till bättre underlagskartor

(*Ovesson 2003*). Man skall ha i minnet att även om det skett en generell försämring av hävden, kan hävden vara både bättre och sämre i de enskilda strandängsavsnitten. Under 2002 uppgick den hävdade arealen till ca 1620 ha, varav ängsslätter bedrevs på 520 ha. Den för strandängens vadarfåglar gynnsamma hävdformen slätter med efterbete bedrevs på drygt hälften av denna slätterareal.

Årsmån – nederbörd och vattenstånd

Aldrig sedan slutet av 1980-talet har det förekommit en så lång period med ett så lågt vattenstånd (med åtföljande frånvaro av översvämning under vårens tidigare del) som under 2003. Som framgår av **figur 2** pendlade Helgeåns vattennivå i Kristianstad (drygt 20 km från mynningen i Hanöbukten) under hela mars månad mellan -20 cm och +20 cm kring havets medelnivå. I början av april höjdes nivån och nådde ett maximum på +40 cm över havets nivå. För att efter ett par veckor åter vara nere vid havsyttnivån. Även i början av maj steg vattennivån tillfälligt till +40 cm för att därefter på nytt klinga av.

RESULTAT OCH DISKUSSION

Häckande strandängsfåglar: artvis genomgång

I tabell 1 redovisas antalet häckande fåglar 2003 fördelat på Araslövssjön (till Kristianstad), Hammarsjön, sträckan Kavrö till havet samt Vinne ängar och Karpalundsdammarna (samt förändring från inventeringen 1997). I appendix finns en komplett redovisning över antalet häckande par i de 15 delområden som inventerades.

Bläsand *Anas penelope*

1 par noterades vid flera tillfällen sent under säsongen på Häslövs ängar. Genomsträckande bläsänder ses ofta i början av inventeringarna. Även 1997 fanns 1 par kvar under häcknings-tid på Isternäset.

Snatтерand *Anas strepera*

4 par, alla i anslutning till Vinne ängar och Karpalundsdammarna. Vid inventeringen 1997 fanns 1 par i Karpalundsdammarna. Snatтерanden är inte någon typisk strand-

TABELL 1. ANTAL HÄCKANDE PAR 2003

Antalet häckande par 2003 fördelat på Araslövssjön (till Kristianstad), Hammarsjön, Kavrö till Yngsjö samt Vinne ängar och Karpalundsdammarna. Inom parentes redovisas förändringen sedan 1997 inom delområden som inventerades både 1997 och 2003. I kolumnen längst till höger redovisas den totala procentuella förändringen mellan områden som inventerades båda åren. *Number of breeding pairs in four sub-areas 2003. To the far right total percentual change between areas monitored both 1997 and 2003.*

Art	I.	II.	III.	Summa	IV.	Totalt (alla delomr.)	Förändring mellan 1997 och 2003
	Araslövssjön	Hammarsjön	Kavrö-Yngsjö		Vinne + Karpalund		
	Antal par	Antal par	Antal par	Antal par	Antal par	Antal par	
Hävdad strandäng, hektar	422 ha (+70)	680 ha (+55)	448 ha (+8)	1550 ha (+124)	70 ha (+/-?)	1620 ha	
Bläsand	0 (-1)	1(+1)	0	1	0	1 (0)	+0 %
Snatтерand	0	0	0	0	4 (+3)	4 (+3)	+300 %
Kricka	6 (-11)	3 (-15)	8 (+3)	17 (-24)	3 (+-0)	20 (-23)	-55 %
Gräsand	33 (-2)	57 (-2)	36 (+6)	126 (-2)	15 (-4)	141 (-2)	-2 %
Årta	1 (-7)	1 (-15)	2 (-1)	4 (-24)	1 (-3)	5 (-26)	-84 %
Skedand	5 (-4)	19 (-10)	0 (-8)	24 (-21)	4 (-2)	28 (-24)	-46 %
Strandskata		2 (+-0)	0 (-2)	2 (-2)	0 (-1)	2 (-3)	-60 %
Tofsvipa	93 (+22)	270 (+8)	21 (-16)	384 (+10)	9 (+2)	393 (+16)	+4 %
Kärrensäppa	0 (-2)	7 (-3)	0	7 (-5)	0	7 (-5)	-42 %
Brushane*	2 (+-0)	16 (-20*)	0	18 (-20*)	0	18 (-20*)	*
Enkelbeckasin	26 (-1)	102 (-2)	21 (-7)	149 (-11)	3 (+1)	152 (-9)	-6 %
Rödspov	5 (-2)	50 (-4)	1 (-1)	56 (-9)	1 (+1)	57 (-6)	-10 %
Storspov	14 (+4)	23 (-12)	4 (-2)	41 (-19)	3 (+1)	44 (-9)	-17 %
Rödbena	18 (-8)	72 (-9)	9 (-7)	99 (-27)	5 (+-0)	104 (-24)	-19 %
Summa:	203 (-12)	623 (-79)	102 (-35)	928 (-126)	48 (-2)	976 (-128)	-12 %
Änder	45 (-25)	81 (-42)	46 (-0)	172 (-67)	27 (-6)	199 (-73)	-28 %
Vadare	158 (+13)	542 (-37)	56 (-35)	756 (-59)	21 (+4)	777 (-55)	-7 %

* De olika inventeringsmetoderna gör en jämförelse av inventeringsresultaten mycket osäker.

* *Different monitoring methods makes a comparison very unpolite.*

ängsart, men förekommer ibland i strandängens "blå bärd" och i närbelägna dammar.

Kricka *Anas crecca*

20 par. Krickan är svårinventerad i de aktuella biotoperna, men resultaten pekar otvetydigt på en minskning motsvarande drygt en halvering av beståndet.

Gräsand *Anas platyrhynchos*

141 par. Antalet är i samma storleksordning som 1997 och kanske har den klarat sig bättre genom att den är den mest flexibla simanden med avseende på habitatval.

Årta *Anas querquedula*

5 par. Antalet par uppgår bara till 15 % av beståndet 1997. Då fanns 6 par vid Lillöområdet, medan där bara fanns ett par 2003. Runt Hammarsjön fanns 1997 16 par. Våren 2003 fanns 1 par vid Rinkaby ängar, medan inte en enda observation gjordes vid Håslövs

och Hovby ängar! Årtan anländer sent och reagerar troligen starkt på hur häckningsmiljön ser ut när den anländer. Är det bra förhållanden stannar den, är det torrt och dåliga förutsättningar, drar den vidare.

Skedand *Anas clypeata*

28 par. Skedanden uppvisar liksom krickan nästan en halvering av beståndet. Mest anmärkningsvärt är att inga par noterades söder om Hammarsjön, där det vid förra inventeringen fanns 8 par. Skedanden är normalt den vanligaste anden på strandängen efter gräsanden. Den verkar reagera som årtan, om än inte lika starkt.

Strandskata *Haematopus ostralegus*

2 par. Strandskatan finns på flera platser i anslutning till våtmarksområdet. Boet finns ofta på omkringliggande åkermark, medan de adulta fåglarna regelmässigt utnyttjar strandängen för födosök. De strandängshäckande

ÅRTA. FOTO: PATRIK OLOFSSON/N.

paren är få och vid denna inventering hade antalet reducerats till 2 par, jämfört med 5 par 1997.

Tofsvipa *Vanellus vanellus*

393 par. Den enda vadararten som uppvisar positiva siffror – om än blygsamma – är tofsvipan. Årets 393 par, är 12 fler än 1997. Samtidigt som den begränsade översvämningen 2003 kan ha påverkat födotillgången negativt, så har de tillgängliga häckningsytorna ökat.

Störst har ökningarna varit på Lillöområdet (+25 par), Rinkaby ängar (+21 par), och Håslövs ängar (+11 par) medan markanta minskningar skett på Åsums ängar (-11 par), Hovby ängar (-10 par) och vid Vramsåns mynning (-9 par). I det sistnämnda fallet finns en tydlig koppling till försämrad hävd.

Kärnsnäppa *Calidris alpina schinzii*

7 par. Det lilla återstående svenska inlandsäckande beståndet har fått sig en ytterligare

knäck och antalet par har minskat från 12 till 7! Arten är numera utgången på Lillöområdet, som varit en säker lokal under många decennier.

Kärnsnäppan finns bara kvar på Håslövs och Hovby ängar. Den ställer stora krav på häckningsmiljön. Betesmark med tillräckligt inslag av kortbetat gräs eller efterbetade slätterängar godtas, om det under hela häcknings säsongen finns tillgång till grunt öppet vatten i form vattensamlingar, vattenförande diken med flacka dikesslänter, blå bärd eller öppna kontakter mellan äng och sjö. De dåliga översvämningförhållandena kan möjligen ha bidragit till att reducera antalet eller påverkat aktiviteten så att färre registreringar av revirindikerande fåglar erhållits.

Brushane *Philomachus pugnax*

18 "par". Brushanen är svårinventerad (se under "Metoder") och under 2003 användes den jämfört med 1997 enklare, men betydligt

Strandängar under restaurering. Videbuskagen är viktiga att ta bort för minimera utsiktspunkterna för borövande kråkfåglar. Rinkaby ängar.

FOTO: HANS CRONERT.

Vinne ängar, väster om Araslövssjön, var invallade under en period på 1980-talet och har nu fått övergå till regelbundet översvämmade strandängar.

FOTO: HANS CRONERT.

Den för många and- och vadararter viktiga sjökontakten. Rinkaby ängar.

FOTO: HANS CRONERT.

osäkrare metoden att registrera fåglar främst på kända spelplatser. Metodskillnaden omöjliggör en direkt jämförelse mellan 2003 och 1997. Minskningen, från 38 "par" 1997 till 16 "par" 2003, förefaller dramatisk och kan knappast helt förklaras av den enklare inventeringsmetoden. Den mest markanta minskningen uppvisade Häslövs ängar, där inventeringsresultaten antyder en tillbakagång från 26 till 11 "par".

Arten ställer liksom kärnsnäppan höga krav på häckningsmiljön och i Kristianstads Vattenrike föredrar den efterbetade slätterängar med tillgång till grunda vattensamlingar under häckningssäsongen. Brushanen häckar främst på Häslövs och Hovby ängar. På Lillöområdet har förekomsten under senaste decenniet inskränkt sig till några enstaka "par".

Enkelbeckasin *Gallinago gallinago*

152 par. Mycket svårinventerad art (se under "Metoder"), men årets resultat antyder en beståndsminskning på 6 % jämfört med 1997. Arten kräver förekomst av ordentligt fuktiga miljöer, men accepterar sämre hävd.

Rödspov *Limosa limosa*

57 par. Arten har inte minskat lika dramatiskt som de andra "krävande" arterna, kärnsnäppan och brushanen. Inom områden som inventerats båda åren, har en minskning skett med 6 par, från 63 till 57 par. Beståndet har minskat ca 10 % och ligger fortfarande betydligt över bottennivån kring strax under 40 par ifrån slutet på 1980-talet. Under 2003 skedde en markant koncentrerings av rödspovar till Häslövs ängar, som hyste hela 30 par.

Den långsiktiga minskningstrenden på Lillöområdet fortsätter. Antalet par har där minskat från ca 10 par under 1980-talet till ca 5 par 2003. Arten finns inte längre kvar på Blackan där det tidigare fanns upp till 4 par. Norr om järnvägen, på Västra fälåden, har en återetablering skett som ett resultat av buskröjning och förbättrad beteshävd.

En markant minskning sedan 1997 har även skett på Hovby ängar och Rinkaby ängar. Studerar man inventeringsresultaten från

Hovby ängar bakåt i tiden, noterar man att antalet har varierat kraftigt; 13 par 1978 och 1986, 21-26 par 1990, 14-19 par 1993, 23-25 par 1997 och 13 par 2003. Man kan konstatera att 1993 också var ett torrår, om än inte lika extremt som 2003 (*Cronert och Lindblad 1994*). Som framgår av **figur 2**, var översvämningarna mera omfattande vårarna 1990 och 1997. Vid inventering av Hovby ängar 1993, låg beståndet på samma nivå som 2003. Kanske är Hovby ängar och möjligen också Rinkaby ängar, som båda har förhållandevis stora ytor med lättdränerad sandig yttjord, känsligare vadmiljöer under torrår?

Storspov *Numenius arquata*

44 par. Storspoven har stora revir och i många fall kan revircentrum och boplats ligga på omkringliggande åkermark, medan strandängen är ett flitigt utnyttjat födosöksområde för både gamla fåglar och ungfågelkullar. Minskningen över hela området uppgår till drygt 15%.

Flest storspovar fanns kring Hammarsjön, men beståndet har här minskat med en tredjedel, från 35 par 1997 till 23 par 2003. På både Hovby och Häslövs ängar minskade beståndet med 5 par. Samtidigt har antalet par ökat från 6 till 10 i Lillöområdet.

Rödbena *Tringa totanus*

104 par. Rödbenan är den efter tofsvipan och enkelbeckasinen vanligaste vadarfågeln i Vattenriket. Den föredrar områden med beteshävd framför slätter. Även om hävden försämras, brukar rödbenan finnas kvar så länge det finns tillgång till mindre vattensamlingar under häckningssäsongen. Frånvaron av översvämningar har bidragit till betydligt färre vattensamlingar och minskningen från 1997 uppgår till närmare 20%.

Skillnader mellan 1997 och 2003

Frånvaron av översvämmade strandängar, oavsett om detta är ett resultat av naturliga årsmånsvariationer eller att vattendraget reglerats, innebär naturligtvis flera negativa konsekvenser för strandängens häckande och rast-

ande änder och vadare. Den fysiska frånvaron av vatten innebär att tillgången på lämpliga habitat för simänder minskar drastiskt. Frånvaron av översvämningar och därav grunda vattensamlingar, innebär att tillgången på föda på strandängen försämras. De grunda vattensamlingarna utgör barnkammare för en mängd semiakvatiska och limniska ryggradslösa djur, som aktiveras inom eller attraheras till översvämningarna. Fröer som fallit ner på marken flyter upp och blir tillgängliga för änder när vattnet stiger upp på strandängen, något som mera normala vårens driftvallar av vegetation brukar vittna om. Det låga vattenståndet innebär också att räven, som upplevs ha kraftiga bestånd i anslutning till flera av strandängsområdena i Vattenriket, kan ha sina gryt närmare eller ute på ängarna och därmed utöva kraftigare predationstryck.

Resultatet visar med all tydlighet hur framför allt simänderna påverkats. Årtan kommer förhållandevis sent och verkar omedelbart reagera på rådande situation. Minskningen på 80 % i förhållande till våren 1997 indikerar med all tydlighet att Vattenrikets strandängar inte var någon lämplig våtmarksmiljö våren

2003. Även skedanden och krickan svarade med rejäl minskning och bestånden för båda arterna halverades. Förvånansvärt är att gräsanden förekom med ungefär samma bestånd 2003 som 1997. Kan det vara så att gräsanden är mer flexibel och i större utsträckning förmår utnyttja mindre vattenförekomster som diken och andra små vattensamlingar? En generell brasklapp när det gäller de försök till tolkningar vi gör är att olika arters beståndsförändringar givetvis helt eller delvis kan ha sin orsak i förändringar under fåglarnas flyttning eller övervintring. Även predation från kråkfåglar, räv med mera kan variera.

Även flertalet vadarter förekom i lägre antal 2003. Om vi antar att skillnader i hävden inte nämnvärt påverkat antalet häckande par skulle man kunna anta att förändringarna är knutna till de sämre hydrologiska förhållanden som rådde våren 2003. Då skulle man kunna dela in vadarna i tre kategorier utifrån hur de reagerat på de ändrade förhållandena:

Första kategorin är de arter som inte alls eller i begränsad omfattning minskat i antal. Tofsvipan (+ 4 %) som förekommer spritt i

RÖDSPÖV. AKVARELL: PETER ELFMAN.

jordbrukslandskapet verkar inte alls vara beroende av översvämningar och att den inte reagerat negativt är kanske inte så underligt. Tvärtom kan den ha gynnats på vissa lokaler, genom att större areal strandäng på grund av utebliven översvämning varit tillgänglig för häckning i början av april. Det skulle också kunna vara så att det skett en överflyttning från åkermark till strandängsmiljöer på grund av tidig uttorkning av åkermarksmiljöerna eller tidig tillväxt av höstsädda grödor som gjort åkermarken ogynnsam.

Andra kategorin utgörs av fyra arter som uppvisar minskningar i storleksordningen 5-20 %. Det gäller enkelbeckasinen, rödspoven, storspoven och rödbenan. Inga entydiga mönster kan urskiljas, vare sig mellan arterna eller mellan olika lokaler. För rödspovens del noterar vi dock att både Hovby ängar och

Rinkaby ängar uppvisar minskningar på 40-50 %, medan Lillöområdet bara uppvisar en begränsad minskning och antalet par ökat kraftigt på Håslövs ängar

Tredje kategorin rymmer de vadararter som vi känner störst oro för, nämligen kärrsnäppan och brushanen. Inventeringsresultaten indikerar en minskning med ca 40 % för kärrsnäppan och vi misstänker en betydande nedgång även hos brushanen. Båda arterna har begränsade häckpopulationer i södra Sverige. Brushanen verkar 2003 bara ha rastat i små antal i Vattenriket och observationerna av fåglar på de etablerade spelplatserna var färre än de brukar. Att honor lär kunna överge ett område och dra vidare till för året bättre häckningslokaler är känt. Men om hanarna gör likadant eller de väljer att stanna och hävda sin position på spelplatsen är okänt för oss.

För kärrsnäppan saknas kunskaper om hur arten reagerar på en hydrologiskt tillfälligt försämrade lokal. Vid inventeringen 1997 fanns 4 par på Hovby ängar och 5-6 par (med tyngdpunkt på 6) på Häslövs ängar, samt 2 par på Lillöområdet. Nu är arten sedan några år utgången på Lillöområdet, medan årets inventering indikerar oförändrat antal på Hovby ängar och i sämsta fall en halvering av beståndet på Häslövs ängar (3-4 par med tyngdpunkt på 3). Årets nedslående resultat indikerar att beståndet gått ytterligare tillbaka!

Missvisande trender?

Våren 2003 var extrem ur hydrologisk synpunkt. Sannolikt avspeglar årets generellt försämrade beståndsstorlekar till stor del den speciella torrsituationen, med frånvaro av tidiga översvämningar. Några slutsatser om hur arbetet med att restaurera eller förbättra strandängarna lyckats är svårt att dra.

Genom att de geografiskt omfattande inventeringarna, som utfördes 1997 och 2003, är så personalkrävande och ekonomiskt kostsamma klarar vi bara att genomföra dem med flera års mellanrum. Detta gör det svårt att tillförlitligt tolka de resultat som erhålls och att uttala sig säkert om de olika arternas beståndstrender. Kanske måste vi välja ut ett eller ett par mindre områden som referensområden att noggrant följa upp varje år. Att göra ett sådant urval representativt är dock mycket komplicerat i ett stort våtmarksområde, där olika delområden i viss mån fungerar som kommunicerande kärn för de häckande vadar- och andbestånden.

Tack

Ett tack till Torgny Roosvall, C4 Teknik, Kristianstads kommun, som bistått med vattenståndsuppgifter från Helgeån. Ett tack också till Johan Elmberg, Niklas Jeppsson, Paul Eric Jönsson, Sven-Erik Magnusson och Leif Segelström, som lämnat värdefulla synpunkter på manuskriptet.

Utan inventerarnas idoga arbete på de stora strandängsytorerna, hade vi inte fått fram några resultat. Därför ett stort tack till Douglas Sej-

berg, som trots att han är bosatt i andra änden av Skåne, åtog sig uppdraget att inventera de största och svåraste områdena. Ett varmt tack också till de medlemmar i Nordöstra Skånes Fågelklubb, utan vars ideella insatser den i det närmaste heltäckande bilden inte skulle erhållits – Anette Strand, Göran Knutsson, Henrik Ramstedt, Anders Linus Larsson, Ulf Hidås, Christer Neideman, Ulf Jungbeck, Evert Valfridsson, Mona Wall och Jan Linder.

Slutligen ett varmt tack till Världsnaturfonden, utan vars ekonomiska bistånd denna inventering inte varit möjlig att genomföra.

Referenser

- Cronert, H. & Lindblad, T. 1992. Inventering av sex strandängar inom nedre Helgeåns våtmarksområde våren 1990. Medd. nr 3 från Nedre Helgeåns Fågelstation. SPOVEN 1992 nr 1 s 3-18.
- Cronert, H. och Lindblad, T. 1994. Hovby ängar 1993 - häckande strandängsfåglar och markhävd. Medd. nr 10 från Nedre Helgeåns Fågelstation. ANSER 33:183-200.
- Cronert, H och Lindblad, T. 1998. Häckande simänder och vadare på strandängarna i Kristianstads Vattenrike. Resultat från en inventering våren 1997. Medd. nr 20 från Nedre Helgeåns Fågelstation, Anser 37:89-102.
- Magnusson, S-E., Andersson, J. & Vågren, G. 1989. Markhävdkartering 1989. Helgeåns nedre vattenområde från Torsebro till havet. Spoven, supplement nr 1. Nordöstra Skånes Fågelklubb och Kristianstads Vattenrike.
- Naturvårdsverket 1978. Biologiska inventeringsnormer, BIN Fåglar. Stockholm.
- Ovesson, P. 2003. Markhävdkartering 2002 hävd-tillståndet på betesmarker och slätterängar inom Nedre Helgeåns våtmarksområde i Kristianstads Vattenrike. Länsstyrelsen i Skåne län, Kristianstads kommun, Högskolan i Kristianstad.
- Wendt-Rasch, L. & Cronert, H. 1996. Markhävdkartering 1996. Helgeåns nedre vattenområde i Kristianstads Vattenrike. Spoven, supplement nr 5. Länsstyrelsen i Kristianstads län och Ekomuseum, Kristianstads Vattenrike, Kristianstads kommun.

SUMMARY

In spring 2003 breeding waders and dabbling ducks, 15 species in all, were monitored on the cattle-grazed and mowed wet grasslands along the lower reaches of the Ramsar site Helgeå in

Kristianstads Vattenrike, South Sweden (fig 1). Seven species of ducks (wigeon, gadwall, teal, mallard, pintail, garganey and shoveler) were monitored through counting of pairs, while eight species of waders (oystercatcher, lapwing, dunlin, ruff, common snipe, black-tailed godwit, curlew and redshank) were monitored by their territorial behaviour. The results were compared with a previous monitoring from 1997 (tab 1).

Due to an unusually low waterlevel in early spring 2003, the grasslands were very dry already on the arrival of the birds from their winterquartars (fig 2). We consider the drought throughout the breeding season 2003 to be the main reason for the decrease in numbers of breeding pairs compared to 1997.

HANS CRONERT

Österslövshusvägen 17
291 94 Kristianstad
hans.cronert@kristianstad.se

THOMAS LINDBLAD

Sockenvägen 474
297 95 Kristianstad
lindblad.ohlsson@tele2.se

APPENDIX

	Häckande par ånder och vadare inom olika delområden längs nedre delarna av Helgeån 2003. (* = 3-5 par på åker inom området)										Totalt 2003			
	I. Araslövssjön (till Kristianstad)		II. Hammarsjön			III. Kavrö till Yngsjö			IV. Vinne ångar och Karpalundsdamarna					
	Åby ångar	Lilj-området	Fredriksdalsviken	Åsums ångar	Hovby ångar	Homa ångar	Rinkaby ångar	Hercules-området	Häslövs ångar	Härnystads ångar, Pulkken	Yngsjö ångar	Vinne ångar	Karpalunds dammar	
Blåsand									1			3	1	1
Snatterand					2							1		4
Kricka		6								3	2	1	2	20
Gräsand	2	24	7	5	10	4	13	9	6	6	9	7	8	141
Årta		1					1			2		1		5
Skedand		5			7		5	1	4			2	2	28
Strandskata	4	85	4	9	2	2	38	4	120*	10	7	9		2
Tofsvipa					91						4			393
Kärnsnäppa					4				3					7
Brushane		2			5				11					18
Enkelbeckasin	5	15	6	5	32	7	16	5	27	10	4	3		152
Rödspov		5			13		5	2	30	1			1	57
Storspov	2	10	2	1	13	6	6		3	2	2	3		44
Rödbena	1	13	4	6	22	2	15	2	22	3	3	4	1	104